

Vissza-, át- és előrettekintés

Keresztmetszet Anish Kapoor életművéből

Anish Kapoor: *Flashback*

↘ Manchester Art Gallery

↘ 2011. március 5 – június 5.

↘ Edinburgh Collage of Art, Edinburgh Festival, 2011

↘ 2011. augusztus 12 – szeptember 4.

↘ Nottingham Castle Museum and Art Gallery

↘ 2011. november 19 – 2012. március 11.

↘ Longside Gallery, Yorkshire Sculpture Park

↘ 2010. június 16 – november 4.

Precedens értékű kultúrpolitikai stratégiának tekinthető egy egész országot beutazó vándorkiállítás megszervezése, mielőtt – mialatt – az adófizető polgárok pénzét köztéri (kortárs) műalkotásokra költi az állam. Többek között a hazánkban, idén február elején felfüggesztett Art Universitas Program bonyolalmái¹ miatt is érdemes figyelmet szentelnünk a britek eme kultúrpolitikai fogásának.

S ha a stratégia üdvözlése közben az időben néhány évtizedet visszaugrunk – nevezetesen egy 1976-os botrányig –, akkor az is világossá válik, hogy a Beatles-en és Vivienne Westwood polgárpukkasztásain edződött szigetlakók a korábbiakban maguk is konfrontálódtak bizonyos kortárs művészettel kapcsolatos kérdésekben. A '76-os botrányt a londoni TATE Gallery azon bejelentése robbantotta ki, hogy a múzeum a brit adófizető polgárok pénzéből megvásárolja Carl Andre *Equivalent VIII* (1966) című alkotását. A bejelentés akkora port kavart, hogy a Daily Mirror napokig szinte csak az ügyről cikkezett.² A lap hasábjain a legkülönfélébb emberek bírálták azt a „hihetetlen ötletet” hogy a Tate Gallery hatalmas összeget kíván elkölteni 120 darab közönséges samott-tégla megvásárlására. Az esetből feltehetően nemcsak az intézmények, hanem a brit közművelődési stratégiáért felelős állami apparátus működtetői is okultak, s egy újabb botrány elkerülése végett 2011-ben az alábbi módszerhez folyamodtak: bízva egy országot bejáró vándorkiállítás közvéleményformáló hatásában, majdnem két évig turnéztatják az ország különböző állami finanszírozású kulturális intézményeiben azt az összeválogatott anyagot, amely ANISH KAPOOR életművének keresztmetszetét adja. Az indiai származású, de már a hetvenes évek óta Londonban élő és dolgozó művész életművének népszerűsítését pedig az tette indokolttá, hogy Kapoor monumentális alkotása lesz a 2012-es londoni Olimpia egyik szenzációja, s talán központi szimbóluma is.

A kelet-londoni Stratfordban, megközelítőleg 1400 tonna acélból és súlyos fontmilliókból épülő grandiózus mű leginkább egy 21. századi Eiffel toronyhoz lesz hasonlatos. A 115 méter magas torony hivatalos elnevezése szoros összefüggésben áll az építés finansziális hátterével, ugyanis a 19 millió fontos előállítási költséghez az ArcelorMittal Steel Company³ 16 millió fonttal járult hozzá. A doná-

¹ A 2011 februárjában a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (NEFMI) felfüggesztette a Magyar Universitas Program keretében megvalósuló Kortárs Képző- és Iparművészeti Pályázatok elbírálását. Továbbá a felfüggesztés mellett a „már elkészült művekkel kapcsolatos kételyek tisztázására is törekedett” (László Éva Lilla, HVG.hu). A kirobbanó botrány alkalmával Gál András, *Who's Afraid of Yellow?* című nyertes, és a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Karának Budapesti épületében kivitelezett pályaműve „narancssárgára festett falrésznek” titulálva került szóba.

² Daniel Marzona: *Minimal Art*, Taschen, 32.o

³ <http://www.arcelormittal.com/index.php?page=49&tbo=408&tbling=1>

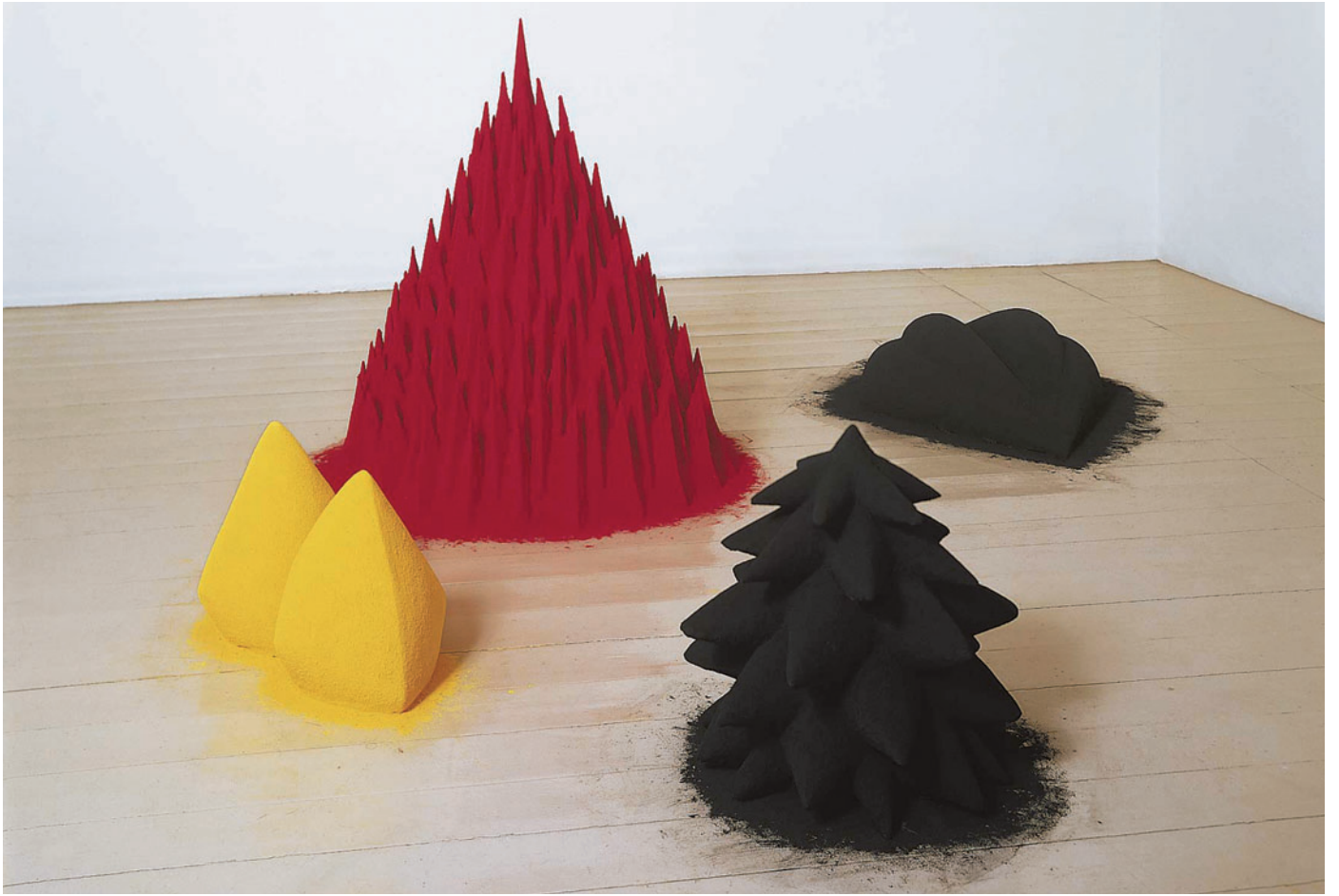
cióért cserébe a pályázat elnyerésekor még csak *Orbit* (keringési pálya) névre hallgató köztéri szobor jogi és dokumentációs neve is *ArcelorMittal Orbitra* változott. A mű statikai és mérnöki bravúráért járó elismerő szavak Kapoor régi munkatársát CECIL BALMOND-ot illetik. A BBC-nek adott interjújában az *Orbit* terveinek ihletforrásaként Kapoor Mózes első könyvének égiszében Babel tornyára hivatkozott, mint „*the sens of building the impossible*”, a mérnök Balmondot pedig elsősorban az instabilitás statikai leképezésének vágya irányította. A tervezőpáros tornya az utolsó pillantig, 2010 márciusáig versenyben volt a britek másik nagy szobrász ikonja, ANTONY GORMLEY pályaművével, a 120 méteres *Olympian Man* névre hallgató acélkolosszussal.

A várhatóan 2011 novemberére elkészülő vörös torony csavarodó rácsszerkezetének hálózatában fellelhetjük majd a már-már Kapoor védjegyének számító óriás, vörös, gramfontöltésű csér-szerű kürtöt is.

Az acélgyár spendirozása mellé elköltött 3 milliárd font állami pénz jó helyre kerülését igazoló „népszerűsítő” utazó tárlat műtárgyai Kapoor harminc éves pályájának mérföldkövei. Az Art Council felkérésére a munkákat maga a művész válogatta a szervezet, valamint a brit közgyűteményekben található alkotásai közül.

Az utazó szelekcióban az oeuvre első, „pigment korszakként” is emlegetett periódusából a *White Sand*, *Red Millet*, *Many Flower* és a *Red in the Center* 1982-es organikus, geometrikus formákat egyesítő szoborcsoportjai kerültek be. A világító színű unikális pigmentmunkákat Kapoor 1979-es hazalátogatásának élményei ihlették. Az indiai utcákon méretes halmokban kapható, főzéshez és rituális szertartásokhoz használatos pigmentek több mint egy évtizedig lekötötték figyelmét. A művész kézjegyének kiiktatására törekvő, illetve annak romantikus nimbuszát ledönteni vágyó hitvallása már ezeken a korai objektteken is jól érzékelhető. Sárból tapasztott, kitartó munkával készített makulátlan felületei leginkább a monokróm festmények steril felületeihez állnak közel.

A nyolcvanas évek végétől egészen a kilencvenes évek közepéig Kapoor a mély tónusú kék pigmenteket az „üresség-kompozíciók” szolgálatába állította. Ebből a korszakból választotta ki az *Adam* és a *Void* című munkáit. Az üresség-kompozíciók a szobrászati tradíció évezredes figyelmét az általában elhanyagolt negatív forma, vagy ha úgy tetszik, a formátlanság felé irányítják. A kőtömbökbe vajt vagy üvegyapotból mesterségesen létrehozott és poroszkék pigmenttel befestett üregek elementáris erővel dezorientálják a szemlélőt. A megállapíthatatlan mélységű, pigmentekkel színezett üregek olyan misztikus fekete lyukakként viselkednek, amelyeknek a belsejében zajló folya-

ANISH KAPOOR
White Sand, Red Millet, Many Flowers, 1982, vegyes technika, pigment, 101 × 241,5 × 217,4 cm
Arts Council Collection, Southbank Centre, London, © Anish Kapoor 2011

ANISH KAPOOR
Turning The World Inside Out, 1995, rozsdamentes acél, 148 × 184 × 188 cm
Bradford Art Galleries and Museums. Acquired in 1997 with a contribution from the Art Fund and with support from the National Lottery through the Arts Council of England, the NACF and The Henry Moore Foundation, © Anish Kapoor 2011

ANISH KAPOOR
When I am Pregnant, 1992
festett üvegszál, fa, változó méret
Kunsthau Bregenz, 2003
Courtesy the artist and Kunsthau Bregenz
© Fotó: Nic Tenwiggenhorn

ANISH KAPOOR
 Her Blood, 1998, rozsdamentes acél és lakk, három rész, 348 × 348 × 41,6 cm egyenként
 Tate. Purchased with assistance from Tate Members, with funds provided by the Estate
 of Father John Munton, the artist, and Nicholas Logsdail 2003
 © Fotó: Jussi Tianen, Helsinki

ANISH KAPOOR, 2007
 © Fotó: Philippe Chancel

matokról csupán vizuális benyomásaink által képtelenek vagyunk ésszerű és koherens belátásokat nyerni. Ugyanis a mesterséges üregek belsejének porhanyós sötétsége különbözik minden klasszikus téridő horizonton meg tapasztalható szubsztanciától. Kapoor érdeklődése a kilencvenes évek közepétől a fényt elnyelő lyukak matt, sűrű fekete felől a ragyogó és fényt visszaverő felületek irányába fordult. A tükröződés és a vortex házasításából a vizuális és térbeli dezorientációk új, korábbtól eltérő formáit hozta létre. Ebből a korszakból három emblemikus művet láthatunk. Az 1995-ös *Untitled* némileg még kötődik a kék üresség-kompozíciók sorozatához. A falba épített, mély tükör örvénylő felületén nem visszatükröződik, hanem a korábbi fekete lyuk effektushoz hasonlóan elnyelődik a külvilág reflexiója. Ezzel ellentétben a szintén 1995-ben készült, *Turning the World Inside Out* konvex felülete a torzított külvilág képével együtt már a térben jelenlévő mindenkori nézőt is tükrözi. A görbülő felületen megjelenő szemlélő így nem csak a mű nézőjeként, hanem a mű

ANISH KAPOOR
Marsyas, 2002, TateModern, installáció
© John Riddy, <http://www.brightonfestival.org/Images/Press/ScheherazadeAnishKapoorMarsya2002PVCandSteelInstallationTateModern2002.2003C.jpg>

egy darabjaként is jelentőséget nyer. A tükröződésen keresztüli efemer jelenlét az 1998-as *Her Blood* kapcsán méginkább jelentőssé vált. Kapoor harmincas éveitől kezdődően elkötelezett hívévé és lelkes tanulmányozójává vált CARL JUNG analitikus pszichológiájának. Kutatásai során a legnagyobb hatást a belső tudattalanban megbúvó *anima* és *animus* elmélet gyakorolta rá. Jung ezen elmélete szerint minden emberi teremtmény belső tudattalanjában képviselteti magát az ellenkező nem, így az anima a férfiben élő nőt, az animus pedig a nőben élő férfit. S ez teszi lehetővé, hogy az ember képes megtalálni azt a párt, akit, úgy érzi, mintha már ősidők óta ismerne. Ekkor megy végbe a visszatükröződés és a szerelem folyamata, vagyis a lélek a partnerideáljában viszontlátja a benne élő animust/animát, s beleszeret abba.

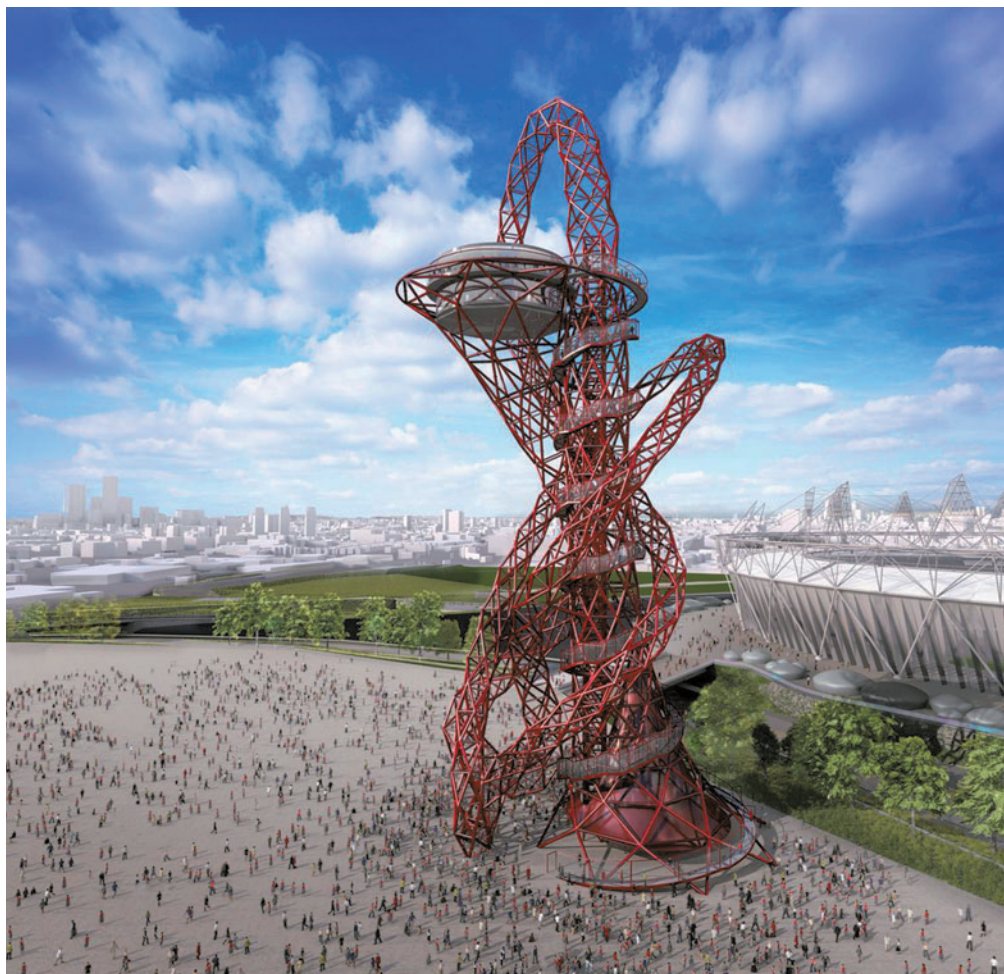
A jungiánus elmélet az alábbi módon jelenik meg a *Her Blood* című munkában: a három óriás konkáv tükör egy nő három életkorát hivatott szimbolizálni. A tükrök közül kettő ezüst/neutrális bázisú, ezek utalnak a gyermek és öreg korra, a mély vörös pedig a női lét termékeny állapotára, vagyis arra az időszakra, amikor a nő biológiailag is a benne élő férfi megtalálására van kódolva. A tükrök a térben úgy helyezkednek el, hogy egy vonal által összekötve egy hegyesszögű háromszög rajzolatát adnák. A virtuális háromszög csúcshölyge a vörös korong, amely az alap mindkét neutrális felületén tükröződik.

A termékenységhez a legegységelműbb módon kapcsolódó mű az 1992-es hófehér *When I am Pregnant*. Az óriás méretű, falból kiálló has abból a szempontból is az életmű egyik kulcsfontosságú darabja, hogy Kapoor ettől a munkától kezdődően jegyzi a padló alapú szobrászattól történő eltávolodását. A legnagyobb szemfényvesztés azonban mégiscsak az, hogy a tér falából kiálló óriási has kizárólag csak profilból kerekedik.

Az 1992-es sevillai *EXPÓ*ra készült el az első olyan Kapoor-projekt, amelynek csak és kizárólag az építészethez volt köze: egy 15 méter magas torony, benne egy 15 méter mély pigmentlyukkal. A *Documenta 9*-en ennek egy kubusos változatát *Descent into Limbo* címen állította ki.

Nagy-Britanniában az első építészethez kötődő, térspecifikus munkája 1999-ben az észak-kelet angliai Baltic-ban készült, és az óriás vörös kúrtók azóta megjárták már Nápolyt és Londont is. Kapoor jelenlegi alkotói periódusát a vörös szín dominanciája és elsősorban a nyúlós, puha viasz használata jellemzi.⁴ Ebből a korszakból a 2005-ös *Moon Shadow* és a *Negative Box Shadow* kerültek be az utazó kollekcióba.

4 Ld. pl.: Stancel Dóra: Svayambh. *Balkon*, 2007/10., 33-35.

ANISH KAPOOR
ArcelorMittal Orbit, látványterv
© ArcelorMittal, <http://www.arcelormittalorbit.com/planning/>

Az ArcelorMittal Orbit építés közben, 2011. július 1.
© Fotó: Stephen Hird
© ArcelorMittal

